

HØJESTERETS DOM

afsagt tirsdag den 26. maj 2020

Sag 91/2019

(2. afdeling)

P/f Snaraløkur

(advokat Christian Andreasen)

mod

Fiskimálaráðið

(advokat Sune Fugleholm)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten på Færøerne den 29. april 2016 (BS 833/2011) og af Østre Landsrets 5. afdeling den 9. november 2018 (B-1141-16).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Thomas Rørdam, Poul Dahl Jensen, Jens Peter Christensen, Hanne Schmidt og Kristian Korfits Nielsen.

Sagen er behandlet skriftligt, jf. den færøske retsplejelovs § 387.

Påstande

Parterne har gentaget deres påstande.

Supplerende sagsfremstilling

Som anført af landsretten sendte advokat Jógvan E. Ellefsen ved mail af 13. juni 2006 et udkast til aktionæroverenskomst vedrørende selskabet P/f Faroe Fish I til advokat Niels Winther Poulsen. Udkastet indeholdt i § 5, stk. 1, følgende bestemmelse (i dansk oversættelse): ”Der arbejdes hen imod, at P/F Faroe Seafood overtager P/F Snaraløkur’s andel i selskabet inden for en 2-3 års periode.” Udkastet indeholdt endvidere i § 3, stk. 4, en bestemmelse om, at Jónsvein Knudsen, som ejede aktierne i P/f Snaraløkur, skulle ansættes som direktør i P/f Faroe Fish I i forbindelse med stiftelsen af dette selskab, og at det var hensigten, at han skulle forblive ansat som direktør i mindst et år.

I en mail af 14. juni 2006 fra advokat Niels Winther Poulsen til advokat Jógvan E. Ellefsen, hvor det fremsendte udkast blev kommenteret, er det vedrørende den foreslåede bestemmelse i § 5, stk. 1, bl.a. anført (i dansk oversættelse): ”Her kunne Jónsvein tænke sig at han havde en salgsret, dvs. P/F Faroe Seafood en købspligt til den indre værdi, for eksempel således at denne forpligtelse var gældende hvis Jónsvein ikke længere er ansat, men dog ikke før end om to år.”

Som anført i landsrettens dom indeholder den indgåede aktionæroverenskomst af 19. juni 2006 i § 5, stk. 1, følgende bestemmelse (i dansk oversættelse): ”Hvis aftalen mellem selskabet og Snaraløkur nævnt i § 6.2 ikke længere er i kraft – men dog ikke før end om to år fra underskrivelse af denne aktionæroverenskomst – kan P/F Snaraløkur kræve, at P/F Faroe Seafood skal overtage Snaraløkur’s aktiekapital i selskabet for en kontant købesum, som fastsættes efter § 4.4.” I § 4, stk. 4, bestemmes bl.a., at hvis der ikke opnås enighed mellem parterne, og intet skriftligt tilbud foreligger fra tredjemand, fastsættes kursværdien af selskabets revisor ”med grundlag i selskabets økonomiske situation, og selskabets regnskaber de sidste år, samt en vurdering af fremtidsudsigterne, med det formål at fastsætte handelsværdien.” Ved den i aktionæroverenskomstens § 6, stk. 2, nævnte rederaftale, der blev indgået samme dag som aktionæroverenskomsten, forpligtede P/f Snaraløkur sig bl.a. til at stille Jónsvein Knudsen til rådighed som direktør i det nye selskab. Rederaftalen kunne (efter dennes § 4) af hver part opsiges med fem måneders varsel.

Supplerende retsgrundlag

Ved lagtingslov nr. 67 af 7. juni 2007 blev der i den færøske lov om erhvervsmæssigt fiskeri indsat en ny bestemmelse i § 7 a om begrænsninger i ejerskabet til fiskerettigheder. Af bestemmelsen, som trådte i kraft dagen efter bekendtgørelsen og havde virkning fra fremsættelsen af lovforslaget den 21. december 2006, fremgår bl.a. (i dansk oversættelse):

”§ 7 a. Selskaber og personer, som alene eller sammen med nærtstående, direkte eller indirekte, driver erhvervsmæssigt fiskeri efter denne lov, kan højst have ret til:

...

2)	Gruppe 2: Partrawlere	20 % af fiskedagene
----	-----------------------	---------------------

...

Stk. 5. Virksomhed, hvor selskaber og personer som alene eller sammen med nærstående, direkte eller indirekte havde ret til mere end det mest tilladte der er fastsat i stk. 1, inden denne lov træder i kraft, kan fortsætte, men kan ikke udvides.”

I de almindelige bemærkninger i lovforslaget (lagtingssag nr. 53/2006, s. 2-3) hedder det (i dansk oversættelse) bl.a.:

”Når det er tilladt at sammenlægge tilladelser, vil det medføre, at der sker centralisering i erhvervet.

Formålet med bestemmelsen om, at tilladelser kan sammenlægges, var, at erhvervet på den måde kunne gøres mere effektivt.

En for høj centralisering af erhvervet kan imidlertid medføre uheldige konsekvenser og det er nu nødvendigt at sætte et maksimum for, hvor centraliseret erhvervet kan være.

...

Konkurrenceforhold

For at erhvervet skal være så effektivt som muligt, er det nødvendigt med konkurrence, for på den måde kan en mere effektiv virksomhed komme på markedet i stedet for en eller flere mindre effektive virksomheder. Hvis markedet er lille som det færøske, medfører det, at stordriftsfordelen gør, at få virksomheder er på markedet. Når der er få virksomheder på markedet, kan det så igen medføre, at konkurrencen svækkes.

Derfor bør det undersøges, hver gang virksomheder sammenlægges, om gevinsten i effektivitet er højere end det tab, der kommer af, at markedet bliver monopoliseret. Der er ingen myndighed til at undersøge disse forhold, for der er ingen bestemmelser i den færøske konkurrencelov om sammenlægningskontrol. Den gældende retsstilling hverken hindrer eller sætter krav til sammenlægninger.

Andre forhold

Hvis hele flåden samles på få hænder, kan det medføre, at formålet med loven om erhvervsmæssigt fiskeri om at skabe arbejde i landet og om at udvikle erhvervet i hele landet, ikke opnås.

Fiskeriet er vores hovederhverv, og ejere af selskaber i fiskeriet har stor indflydelse på det færøske samfund både så og så. Hvis ejerskabet i fiskeriet bliver samlet på få hænder, kan det medføre, at magten i erhvervslivet ligeledes bliver samlet på få hænder. Det politiske system kan blive påvirket til at træffe afgørelser, som ikke er til gavn for samfundet som helhed.

For at forhindre, at fiskeriet bliver centraliseret, anbefales det, at der laves bestemmelser om, hvor meget en virksomhed kan eje af markedet og af tilladelserne, når der ansøges om at sammenlægge tilladelser.

...

For at sikre forskelligartethed og spredning af erhvervet, bør der sættes en grænse for centralisering af rådighed over kvoter og fiskedage for hver skibsgruppe. Risikoen for centralisering af arbejdspladser vil også reduceres med denne bestemmelse.

Det indstilles, at et selskab højst kan have rådighed over 20 % af kvoterne/fiskedagene i sin gruppe.

Bestemmelserne for kvoter/fiskedage og grænsen for, hvor meget der kan fiskes af hver fisketype, vil sammen sikre, at magten i fiskeriet ikke bliver samlet på for få hænder.

Dog foreslås det at lave overgangsregler og undtagelser i skibsgrupper, hvor centralisering allerede er sket, og/eller er højere end den fastsatte mindstegrænse.”

Anbringender

P/f Snaraløkur har anført navnlig, at § 5, stk. 1, i aktionæroverenskomsten af 19. juni 2006 gav selskabet et retskrav på at blive indløst som aktionær i P/f Faroe Fish I. Ifølge bestemmelsen kunne P/f Snaraløkur to år efter underskrivelsen af aktionæroverenskomsten – og dermed fra og med den 19. juni 2008 – kræve, at P/f Faroe Seafood skulle overtage P/f Snaraløkurs aktieandel i P/f Faroe Fish I mod kontant betaling. P/f Snaraløkurs retskrav på at blive indløst som aktionær havde en økonomisk værdi og må karakteriseres som en fordringsret, der er omfattet af grundlovens § 73. Der var tale om en endelig og bindende aftale mellem aktionærerne, der gav P/f Snaraløkur en ret til indløsning efter to år, og der er således ikke grundlag for – som landsretten gør – at antage, at der alene forelå en intention mellem parterne om overtagelse på et tidspunkt. Det er rigtigt, at der under parternes forhandling af aktionæroverenskomsten oprindeligt blev drøftet en intentionsaftale, men efter Jónsvein Knudsens ønske blev der i stedet lavet en egentlig aftale, som sikrede P/f Snaraløkur et retskrav på at blive indløst efter to år. P/f Snaraløkur gjorde også sin ret gældende i 2008, og begge parter forsøgte i fællesskab at opnå godkendelse fra Fiskimálaráðið til, at P/f Faroe Seafood kunne overtage aktierne.

Efter vidneforklaringerne fra Meinhard Jacobsen, Óli M. Hansen, Niels Winther Poulsen og Leif Abrahamsen må det lægges til grund, at det var aftalt, at P/f Faroe Seafood skulle overta-

ge P/f Snaraløkurs aktier til nominel værdi, dvs. 2,4 mio. kr., og at den eneste forhindring for at gennemføre denne aftale var bestemmelsen i erhvervsfiskerilovens § 7 a. Lovændringen medførte, at P/f Snaraløkur led et økonomisk tab. Der er ikke grundlag for at antage, at P/f Snaraløkur kunne have solgt aktierne til anden side. P/f Faroe Seafood havde en forkøbsret til aktierne og ville næppe frivilligt have givet afkald herpå, idet aktierne havde strategisk betydning for P/f Faroe Seafood, bl.a. fordi der var blevet overført et betydeligt antal fiskedage til de skibe, som tilhørte P/f Faroe Fish I. Aktierne udgjorde i øvrigt en mindretalspost og ville derfor ikke kunne sælges til andre på det færøske marked. Det må på baggrund af den supplerende skønserklæring lægges til grund, at aktierne – hvis de var blevet solgt til P/f Faroe Seafood medio 2008, således som parterne ønskede – ville have haft en værdi på 2,4 mio. kr. I den foreliggende situation, hvor lovgiver umuliggjorde en aftalt transaktion, må det være Fiskimálaráðið, som har bevisbyrden for, at den skadegørende handling ikke har medført et økonomisk tab for P/f Snaraløkur.

Indførelsen af § 7 a må antages at have haft særligt sigte på P/f Faroe Seafood, som på daværende tidspunkt var blevet en stor aktør inden for det færøske fiskerierhverv. Loven ramte ikke generelt, men alene tre rederier på Færøerne, herunder P/f Faroe Seafood, som var det eneste rederi, der havde fiskerettigheder omfattet af fangstgruppe 2 ("partrawlere"), som oversteg den fastsatte grænse på 20 % af fiskedagene. Der har ikke været andre sager end denne, hvor en aktionær eller et rederi er blevet ramt således, at en konkret aftale, som var indgået før lovens ikrafttræden, blev umuliggjort som følge af forbuddet i § 7 a. Lovændringen medførte således i forhold til P/f Snaraløkur et konkret indgreb, og selskabet blev ramt atypisk hårdt ved indgrebet, som hindrede selskabet i at benytte sin lovligt aftalte indløsningsret. Det er rigtigt, at regler om ejerbegrænsninger indenfor fiskerierhvervet efterhånden er blevet sædvanlige. Men lovændringer, som gør indgreb i et bestående aftaleforhold, er ikke sædvanlige. Fiskimálaráðið har ikke godtgjort, at indgrebet i relation til P/f Snaraløkur var nødvendigt for at forfølge anerkendelsesværdige formål, eller at der foreligger andre grunde, der kunne tale imod at anse indgrebet for ekspropriativt.

Fiskimálaráðið havde før lovforslagets fremsættelse i december 2006 specifikt kendskab til aktionæroverenskomsten mellem P/f Snaraløkur og P/f Faroe Seafood. Fiskimálaráðið var derigennem bekendt med, at den foreslåede § 7 a ville påvirke P/f Snaraløkurs indløsningsret, idet P/f Faroe Seafood på daværende tidspunkt allerede havde overskredet ejerbegrænsningen

på 20 %. På trods heraf undlod Fiskimálaráðið at advare P/f Snaraløkur, og lovændringen blev gennemført uden varsling af P/f Snaraløkur eller det relevante erhvervsliv i øvrigt.

Erhvervsfiskerilovens § 7 a må på denne baggrund anses for at udgøre et ekspropriativt indgreb over for P/f Snaraløkur, og selskabet har følgelig krav på erstatning for det lidte tab, jf. grundlovens § 73, stk. 1. P/f Snaraløkurs tab udgør 2.268.000 kr., hvilket er forskellen mellem den nominelle værdi af aktierne i P/f Faroe Fish I på 2,4 mio. kr. og det beløb på 132.000 kr., som P/f Snaraløkur fik udbetalt i forbindelse med, at aktierne i P/f Faroe Fish I blev solgt i februar 2011.

Fiskimálaráðið har anført navnlig, at § 5, stk. 1, i aktionæroverenskomsten af 19. juni 2006 ikke udgør en beskyttet ejendomsret efter grundlovens § 73, stk. 1. Bestemmelsen indeholder ikke en tabsgaranti fra P/f Faroe Seafood til P/f Snaraløkur, og den bygger ikke på en forudsætning om uændret retlig regulering af fiskerierhvervet. Der er alene tale om en salgsoption på markedsvilkår, som P/f Snaraløkur måtte udnytte på de økonomiske og retlige vilkår, som ville være gældende ved kravets fremsættelse. Optionen havde ikke nogen selvstændig økonomisk værdi. Salgsoptionen var ikke tænkt anvendt alene ved meddelelse til den anden part om, at den blev gjort gældende. Anvendelsen af optionen forudsatte nærmere forhandling både om købesummens størrelse og betydningen for parternes samarbejde i øvrigt. For så vidt parterne i 2008 overhovedet nåede til en aftale om vilkårene, så var det ikke dem, der fulgte af aktionæroverenskomsten, men en ny selvstændig aftale. Under denne sag hævdes det, at købesummen blev aftalt til 2,4 mio. kr. Det var helt åbenbart ikke handelsværdien i 2008. Hvis der blev indgået en aftale med det indhold, som P/f Snaraløkur hævder, var det derfor ikke en udmøntning af § 5, stk. 1, jf. § 4, stk. 4, men en ny selvstændig aftale, som tog afsæt i en gensidig forståelse mellem parterne om, at Jónsvein Knudsen skulle kunne trække sig ud af P/f Faroe Fish I efter et par år, hvis helbredet tilsagde det. I den situation skulle P/f Faroe Seafood være både berettiget og forpligtet til at købe aktierne til markedspris, dvs. på de til den tid gældende konditioner.

Hvis Højesteret kommer til, at erhvervsfiskerilovens § 7 a har indebåret indgreb i P/f Snaraløkurs ejendom, er der ikke tale om afståelse i grundlovens § 73, stk. 1's forstand. Den pågældende ændring af erhvervsfiskeriloven var båret af væsentlige samfundsmæssige hensyn til Færøernes økonomi, den erhvervsmæssige udvikling, indretningen af fiskerierhvervet, ar-

bejdsmarkedet, konkurrencesituationen samt de politiske vilkår og strukturer på Færøerne. Samme hensyn ligger bag reguleringen på fiskeriområdet i hele Norden, hvor u hensigtsmæssige koncentrationer i fiskerierhvervet har været et generelt problem. Reguleringen i § 7 a var generel og omfattede hele erhvervet. Der var i en række af de regulerede grupper allerede virksomheder, som overskred grænsen på de 20 %, og begrænsningerne i adgangen til at erhverve fiskerettigheder ramte således ikke kun P/f Faroe Seafood. At reguleringen ramte købs- og salgsoptioner, var heller ikke særligt for parterne i denne sag, men selv hvis ændringen alene havde haft betydning for P/f Faroe Seafood, kan det ikke føre til en anden vurdering, jf. f.eks. UfR 1982.109 H.

Købs- og salgsoptioner i aktionæroverenskomster må anses for indgået under den forudsætning, at de må udøves med respekt af den til enhver tid gældende lovgivning. Det gælder både den snævre regulering af erhvervet og almindelige regler, herunder skatte- og afgiftsreguleringer og miljøregler, som kan have væsentlig betydning for værdien af sådanne optioner. Private parter kan ikke ved deres aftale begrænse lovgivers kompetence til at regulere et erhverv med den virkning, at regulering, som griber ind i sådanne aftaler, anses for ekspropriativ. Det ville være i strid med fast lovgivningspraksis og have uoverskuelige konsekvenser, hvis generelle reguleringer af den karakter, der her er tale om, blev anset for ekspropriative i forhold til rettigheder i aktionæroverenskomster eller andre private aftaler. Den indførte regulering i denne sag havde netop ikke tilbagevirkende kraft. Havde parterne før lovens ikrafttræden indgået en bindende aftale om overdragelse af de pågældende aktier, ville den have været omfattet af overgangsreglen. Det må i hvert fald gælde optioner af den karakter, der her er tale om. Allerede af den grund er det helt uden betydning, at Fiskimálaráðið var bekendt med aktionæroverenskomsten, da lovforslaget blev fremsat.

Der var under alle omstændigheder tale om et meget begrænset indgreb. Det er rigtigt, at P/f Faroe Seafood havde en forkøbsret, men den kunne ikke udnyttes, og det havde derfor stået P/f Snaraløkur frit for at sælge til anden side. Det bestrides, at en minoritetsaktiepost i et selskab, der ejer to større partrawlere og fiskerettigheder, skulle være værdiløs. Aktionæroverenskomsten og vedtægterne indeholdt ingen særlige værdiforringende elementer. P/f Snaraløkurs aktiepost havde samme værdi som alle andre minoritetsandele uden særlige rettigheder. Når aktierne ikke kunne sælges til anden side i 2008 og 2009, skyldtes det, at de var værdiløse på grund af finanskrisen og konkrete uheldige begivenheder i P/f Faroe Fish I.

P/f Snaraløkur har under alle omstændigheder ikke lidt noget tab som følge af indførelsen af § 7 a i erhvervsfiskeriloven. Det følger af regnskaberne for P/f Faroe Fish I, den økonomiske udvikling i selskabet og skønserklæringerne, at handelsværdien af aktierne i 2008 og 2009 var 0 kr. Salgsoptionen i aktionæroverenskomstens § 5, stk. 1, var derfor værdiløs, og P/f Snaraløkur led ikke noget økonomisk tab ved ikke at kunne håndhæve den.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagen angår, om indførelsen af § 7 a i den færøske lov om erhvervsmæssigt fiskeri ved lagtingslov nr. 67 af 7. juni 2007 indebar et ekspropriativt indgreb over for P/f Snaraløkur, og om selskabet i givet fald har krav på erstatning. Som følge af bestemmelsens stk. 1, nr. 2, kunne P/f Snaraløkur ikke sælge sine aktier i P/f Faroe Fish I til den anden medejer af dette selskab, P/f Faroe Seafood, idet sidstnævnte selskab allerede rådede over mere end 20 % af fiskedagene i gruppe 2 om partrawlere.

P/f Snaraløkurs salgsret

Det fremgår af § 5, stk. 1, i aktionæroverenskomsten vedrørende P/f Faroe Fish I, at ”hvis aftalen mellem selskabet og Snaraløkur nævnt i § 6.2 ikke længere er i kraft – men dog ikke før end om to år fra underskrivelse af denne aktionæroverenskomst – kan P/f Snaraløkur kræve, at P/f Faroe Seafood skal overtage Snaraløkur’s aktiekapital i selskabet for en kontant købesum, som fastsættes efter § 4.4.”

Højesteret finder det ikke godtgjort, at der forud for fremsættelsen den 21. december 2006 af lovforslaget, som førte til § 7 a, var indgået en mundtlig aftale mellem P/f Snaraløkur og P/f Faroe Seafood, som gav P/f Snaraløkur ret til efter to år at kræve sig indfriet til den nominelle værdi af aktierne på 2,4 mio. kr.

Ejendom

Spørgsmålet er i første række, om P/f Snaraløkurs salgsret er ”ejendom” i grundlovens § 73, stk. 1’s forstand.

Højesteret finder, at aktionæroverenskomstens § 5, stk. 1, i overensstemmelse med ordlyden og efter det oplyste om tilblivelsen må forstås sådan, at P/f Snaraløkur den 19. juni 2008 eller

senere, efter at have opsagt rederaftalen, ensidigt kunne kræve, at P/f Faroe Seafood skulle købe selskabets aktier i P/f Faroe Fish I til den handelsværdi, som er beskrevet i aktionær-overenskomstens § 4, stk. 4.

Højesteret finder, at denne salgsret må anses for omfattet af ejendomsbegrebet i grundlovens § 73, stk. 1.

Afståelse

Spørgsmålet er herefter, om lovindgrebet indebar afståelse af P/f Snaraløkurs salgsret, jf. grundlovens § 73, stk. 1.

Lovindgrebet har til formål at modvirke, at fiskerettigheder bliver koncentreret hos en enkelt eller nogle få aktører. Der er tale om en generel regulering af fiskerierhvervet, og reguleringen har således betydning for alle aktører, som vil opkøbe fiskerettigheder, og ikke kun for P/f Faroe Seafood. Konkret indebar lovindgrebet, at P/f Faroe Seafood ikke kunne købe P/f Snaraløkurs aktier i P/f Faroe Fish I som følge af, at P/f Faroe Seafood allerede rådede over mere end 20 % af fiskedagene i gruppe 2. Lovindgrebet indebar ikke, at P/f Snaraløkurs salgsret blev overført til andre, og det udelukkede ikke, at P/f Snaraløkur kunne sælge sine aktier til anden side, når blot køberen ikke allerede rådede over mindst 20 % af fiskedagene eller ved købet kom til at overskride denne grænse. Den salgsret, som P/f Snaraløkur havde efter aktionær-overenskomstens § 5, stk. 1, var ikke aktualiseret på tidspunktet for fremsættelsen af lovforslaget den 21. december 2006, idet salgsretten som nævnt tidligst kunne gøres gældende i juni 2008. Højesteret finder det på baggrund af skønserklæringerne tvivlsomt, om P/f Snaraløkurs aktier i P/f Faroe Fish I i juni 2008 og i den efterfølgende periode, indtil selskabet gik konkurs i december 2010, havde en handelsværdi af betydning, jf. aktionær-overenskomstens § 4, stk. 4. Der er således ikke grundlag for at anse P/f Snaraløkur for at være blevet ramt særlig hårdt ved indgrebet.

På den baggrund finder Højesteret efter en samlet vurdering, at det indgreb, som reguleringen af fiskerettighederne efter § 7 a i den færøske lov om erhvervsmæssigt fiskeri medførte for P/f Snaraløkurs salgsret efter § 5, stk. 1, i aktionær-overenskomsten, ikke kan anses for at være ekspropriativt.

Konklusion

Højesteret stadfæster landsrettens dom.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for Højesteret skal P/f Snaraløkur betale 90.000 kr. til Fiskimálaráðið.

De idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse.